

Še očitnejše se pa kaže, kako treba da je nove podlage, nove razmere zemljiščinemu davku, ako pogledamo v posamesne okraje (kantone) iste dežele. Od leta 1824, ko je bil stanovitni kataster vpeljan, se je veliko premenilo v zemljiščih, kakor so obdelana, — katasterski komisarji, ki so cenili zemljišča takrat, so delali po svojih mislih; če je kak posestnik znal prav dobro za-se koledovati, je bil nižje cenjen memo drugzega, ki tega ni vedil ali ki še s ptujimi cenivci ni znal govoriti; če je imela dežela moža, ki se je za-njo potegnil, je opravila bolje memo take, ki ni imela zagovornika. Po vsem ni čuda, da, na priliko, marsikak vinograd, ki je takrat še hosta bil, plačuje le po 40 kr. od orala v tem, ko se blizo tam od nograda, ki je že takrat nograd bil, plačuje po 40 do 60 gld. od orala, — njive so nekatere še po 17 krajc. cenjene, druge plačujejo po 12 gold. od orala. In tako bi mogli to pesem še dalje tako peti; pa dosti je od tega; saj se izgledov taci nikjer ne manjka.

Ravno taka je s hišnim in obrtniškim davkom. Pogledaj v različna mesta, pa boš vidil velike razločke. V enem mestu gospodar za hišo, ktera na leto donša 2000 gold. dohodkov, plačuje z dohodnino in vojno priklado 453 gold., v drugem mestu pa s prav tolikšnim dohodkom le 224 gold. Revni človek, kateri en del svoje hiše v najem daje, plačuje veliko več memo bogatega hišnega gospodarja, kateri vso hišo rabi sam za-se. — Z obrtniškim davkom je ravno taka. Pobira se davek zdaj, ko imamo slobodna obrtništva in rokodelstva, na isti podlagi, kakor takrat, ko se je davek snoval po obrtniških pravicah in drugačnih napravah.

Da po vsem tem staro davkovsko kopito današnjemu času ni več primerno, vidi vsakdo lahko.

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

0 volkodlaku.

Spisal J. Gomilšak. *)

Med mnogovrstnimi vražami starih Slovanov so odlične in posebno znamenite pravlice o vampiru, ki mu Slovenci pravijo „volkodlak“ ali „striga.“ Ni menda slovanskega rodú, pri katerem bi se ne nahajalo pripovedek ali vsaj sledú takih pravlic. Še v sosedne narode, na pr. v nemškega, grškega itd. so se vrinile. In te pripovedke so bile za podlago že mnogim romanom, — služile so celó slavnemu pesniku Byronu! Se vé, da zdaj v veku visokoleteče prosvete grejo z drugimi vred tudi te pravlice sčasoma v pozabo, — le po knjigah jih bomo ob kratkem iskali.

Pripovedke o volkodlaku so silno stare; njihova prvotna domovina so izhodnje evropske dežele. Podobne so jim pravlice Rimljanov o pticah „strigae“ in pravljice Grkov o pticah „ápnvrai“, o katerih so mislili, da človeško kri pijejo. Pri poznejših Bizantincih, Skandinavcih itd. so se bližale te pravlice že bolje slovanskim; spozná se upljiv slovanskih na une.

Pravlice o posebnostih volkodlakovih ločim v dve vrsti.

*) Zastran „Dodatka o mogilah“ iz Cmureka v lanskim „Novicah“ naj omenim, da so popisi vseh gomil od Lipnice do Radgone, od Cmureka do Štradne in nemške sv. Ane najti v 3., 4. in 10. zvezku „Mittheilungen des historischen Vereines für Steiermark“; zlasti dr. Krantgasserjev popis v 10. zvezku je mičen; navedeno je mnogo vesi, katerih imena pisatelj sam iz slovenščine izpeljuje, in o katerih so tudi že „Novice“ pisale. — Naj dodam, da se nahaja tudi na severno-izhodni strani Negove v nekem gozdu precej ohranjenih gomil.

Pis.

Pri mnogih paganskih narodih nahajamo vero, da zločinec, nakopavši si v življenji na vest težko breme, ne najde tudi po smrti mirú; ne v temnem grobu, ne na vsej zemlji ni pokoja za-nj. Sovražnik je tedaj človeškega rodú, in gorje onemu, kterege preganja! Iz te vraže so se menda pravlice prve vrste razvile. Veči del slovanskih narodov namreč pripoveduje tako-le: Volkodlak je človek, ki se mora zavolj svojih pregreh pokoriti tudi v grobu; njegovo telo ne trohni, ampak napihne se, obrača in giblje se, včasih tudi ječi in zdihuje; rastejo mu tudi nohtovi in lasje, lice pa se mu vidi, ko da bi zdravo bilo; iz ust in nosa mu teče rdeča krv, ponoči hodi iz groba, in stiska spihoče kakor môra; včasih jim izpije krv ali iztrga jetra in srce. In kogar volkodlak stiska ali davi, in komur iztrga osrčje, postane po smrti tudi volkodlak. Pravijo, da take ljudi neki „demon“ obsede.

Drugi narodi, zlasti v srednji Rusii, pripovedujejo o živih vampirih. Mislijo namreč, da je marsikter človek že od svojega rojstva za vampira odločen (praedestinitus); spremeni se včasih v volka, in raztrga vsakega, ki se mu bliža. *) Otroci takega človeka nimajo kosti, in so večidel tudi vampiri.

V nekterih rodbinah neki prehaja vampirizem od očeta na sina, kakor prekletje pri starih Izraelcih.

Zoper volkodlaka, pravijo, ni druge brambe, kakor ta-le: Mora se podnevi iz groba izkopati, v srce se mu mora leseni kol zabiti, ali osrčje iztrgati in v ogenj vreči, ali pa celo telo sežgati. Drugi trdijo, da „ekorcizem“ pomaga; potem se sme telo spet zakopati.

Največ takih spomina vrednih pravlic nahaja se še dandanes na Srbskem, Bolgarskem, na spodnjem Ogerskem in v Ukrajni. Spominjam se, da sem tudi na Slovenskem pred nekterimi leti slišal o volkodlaku pripovedovati. Na misli vendar imam le dve pravlici.

Neki voznik se je peljal ponoči memo pokopališča, kar zagleda belega človeka, kateri je zemljo razkopaval. Strahú trepetaje se voznik prekriža in z bičem konje požene. Al ogledavši se, vidi, da človek za njim leti; tira hitreje in hitreje; al nagloma mu je bela pošast za petami. Že skoči na voz, ki je ravno letel memo križa, — pa mahoma se sopet na zemljo zgrudi. Zdaj je voznik mislil, da je ta pošast bila striga, ki zgubi pred cerkvijo in križem svojo moč. Bogu se zahvali, da ga je čudovito otel. — Drugi dan so našli pred križem cesto krvavo. Na pokopališči je bila na omenjenem mestu zemlja zruvana. Pokopan je bil tam nespokorjen morivec. Izkopali so njegovo truplo, in čuda! bilo je neokvarjeno!

Volkodlak je — kakor Movje — največi sovražnik ognja. Neki pastirček si je kuril blizo mirodvora, na katerem so nedavno popred hudodelnika pokopali. Ponoči vstane hudodelnik, ki je vampir postal, iz groba. Ogenj razkopavši iztrga fantiču srce in jetra, in je požre. Našli so fantiča drugo jutro tam mrtvega.

(Konec prihodnjič.)

Ozir po domovini.

Spomin na Gorjance.

V god sv. Dominika, 4. dan avgusta minulega leta se vzdignemo zgodaj zjutraj, da bi se podali na Gorjance. Zbralo se nas je iz Metlike in njenega obližja in Šentjerneja in njegove okolice v vsem skupaj nad trideset oseb. Vreme je bilo sicer nekako čmerno in oblačno, k sreči pa vendar le ne deževno. Po dolgem potovanju dospemo vrh gore, kjer razvaline dveh cerk-

*) Glej: Vuk-Karadžičev besednik: wukodlak, staroslov. wurkulak. Pis.

knjige je stal 8000 gold., ktere so plačali — zanimivo je čuti — stanovi štirski, koroški in kranjski. Adam Bohorič je navlaš za pravilno pisavo te knjige napravil slovenski pravopis, po njem „bohoričica“ imenovan in ustanovil jezikova pravila v prvi slovenski slovnici natisnjeni v Vitembergu leta 1584. Do Kopitarjeve slovnice je bila Bohoričeva najboljša in njegov pravopis je vladal na Kranjskem do sedanje „Gajice“, ktero so naše sedanje „Novice“ vpeljale leta 1845.

Tej protestanški marljivosti nasproti, se vé da tudi katoličani, posebno pa duhovstvo, ni moglo dalje mirno in brez dela ostati, ampak morali so sebe in vero braniti. Braniti so se morali pa s tem istim orožjem, s katerim so bili napadani; začeli so tudi knjige pisati in tiskati in med Slovence širiti. Lutrovci so pobegnili in nekoliko njihovih knjig se je pokončalo, al narodni jezik je v knjigi ostal. Prvi pisatelj od katoliške strani je bil Tomaž Hren. Tomaž Hren je rojen leta 1560, 1588. leta je postal na Truberjevem mestu katoliški pridigar v Ljubljani in 1597. leta pa škof ljubljanski. On je krepko branil katoliško vero in močno zatiral novoverstvo. Od Hrena v slovenski jezik prestavljeni evangelji in listovi so se potem še večkrat natisnili: leta 1730, 1741, 1764, 1772, 1777, večidel pa so bila ta izdanja, kakor Kopitar kaže, več pokvarjena kot popravljenjena, dokler da pridemo z letom 1787. do Japelovega izdanja, — istega Japel-a, ki je od leta 1791 do 1802 s pomočjo Kumerdeja, Šraja, Trauna, Škrinerja, Rihterja in Wolfa prvo celo sveto pismo katoliško izdal in ktero je, kakor smo gori omenili, tudi naš Vodnik vredovati pomagal.

In tako smo prišli do Vodnikove dôbe, se vé da samo od daleč in površno pogledavši, kako so se poprek slovenske knjige pisati in tiskati začele, in kako so Slovenci, po omenjenih knjigah dobili knjige in s knjigami podlago za daljši razvoj.

Tako tedaj je dohitel duh časov tudi narod slovenski, — pozno, zelo pozno, ker našel je Slovence še v bornem stanu. Kmetom, nekdanjim plemenitašem, so Turki že davno glave pobili, kateri pa so še ostali, te je na svojo stran privabila laška omika, ali pa nemška dvorska uljudnost in pa magjarski ponos; namesti starih občin (sosesk), kjer je starešinstvo pod veličastno lipo sodilo pravico, se je ugnjezdilo redarstvo; slovenski vojvoda ni več prisegal branit vdovam pravde, mesta in mestni prebivavci so se oddaljevali narodu in bližali tujcem in naselili so se krog in krog tuji naselniki in nemški redovniki s svojimi šolami, da bi narodu slovenskemu od vseh strani jemali in vzeli narodnost. — In kaj je prav za prav ostalo slovenskega? Feudalni kmet, duhovniki edini izobraženi stan pa s tujo omiko, šole — kolikor jih je bilo — latinske in nemške. To stanje, ako bi je primerjali drugim narodom, našli bi najbližji primer pri špartanskih perijokih, če ne helotih, kateri so podrobili služili svojemu gospodujočemu narodu.

Al čas je tudi popravil, kar je čas zakrivil. Stvoril je prijazne postave, ktere so služstvo in podložništvo odstranile in nam rodile sedanje svobodne kmete, iz katerih se ponavljajo vsi ostali stanovi, katerih razvoj narodnega življenja potrebuje. Čas množi šole in učenje po tiskanih knjigah, čas je zbudil narodno zavednost, in sicer ne samo pri slovenskem narodu, ampak pri vseh narodih, tako, da se proti zatiravanju narodovemu vsi, saj vsi soplemeniki branijo uzajemno. Čas nam je popravil slovnico in spravil vzajemni pravopis, in čudno! — Kakor da bi hotel čas vse popraviti, kar je zagrešil, ono isto orožje, ktero je rabilo za novoverstvo, se je obrnilo v novi dobi proti njemu, kajti rajni Slomšek so rekli, mislim z vso pravico, da bolj ko varujemo in

krepimo slovensko narodnost, bolj varujemo in krepimo ob enem tudi vero svojo. Čas je zadnjič zbudil tudi mnogo plodovitih delavcev na narodnem polji, kateri ljudstvo v omiki povzdigujejo in slovstvo širijo, in med kterimi je bil Vodnik prvi, ki je kot rodoljub brez vsega drugega namena počel delati z zaupanjem, da bo bolje, z bistrim umom svojim videl prihodnost. In kakor sedanjost kaže, ni se prevaril. Sedanji Slovenci nimamo več le samo upanja, ampak smo prepričani, prepričani vsi, — kdor ni kukavica — da je naš obstoj brez nevarnosti, če smo krepki z dušo in s telom, in v tem prepričanju se veseli spominjamo svojega prvega buditelja Valentina Vodnika in mecena njegovega Žiga Coiza, in prijatla njegovega, Linhart, in slavimo Vodnikov spomin. Slava mu na veke!

Š.

Národne stvari.

0 volkodlaku.

Spisal J. Gomilšak.

(Konec.)

K tema pravlicama naj dostavim še eno dogodbo, ki sem jo čital med drugimi v nekem časniku. Učeni Poljak Čački piše: „Ko sem bil leta 1826 v mestu Slup, se je malo pred mladeneč ustrelil. Dolgo je ležalo njegovo truplo nezakopano; mestjani namreč niso dovolili, da bi ga bili v okolici pokopali, bojé se, da ne bi volkodlak postal. Slednjič ga le pokopljejo v odstranjeni dolini. Pa že v kratkem je došel strašen glas: mladeneč je postal vampir, in hodi iz groba. Pravili so, da je napadal pastirje in popotnike. Nekega dne zadene na korenjaškega močnega dečka, in dolgo se meče in vlačí z njim. Tako mi je dečko potlej sam pripovedoval: „Bila je svetla noč. Stražé hodil sem okoli svoje žitnice, kar zagledam, da so se vrata odprla; stopil je mladeneč notri, ki se je bil pred tednom ustrelil. Hitro ga spoznam, ker imel je ravno tisto čapko (kapo) in suknjo, v kateri sem ga mrtvega vidil. Mrzel znoj mi je stopil na čelo, in ježili so se mi lasje, vidšemu, da se mi je bližal z razpetima rokama, kakor da bi me hotel objeti. Hotel sem glasno zakričati, pa moj jezik je oblesenel; hotel sem se prekrižati, pa nisem mogel rok dvigniti. Zdaj se mi je vampir bližal in me krog pojasa popadel. V tem trenutku mi grozen strah moči okrepča; popadem ga za grlo, in ko dva psa sva se dolgo trgala. Luna se je skrila za oblake, in v temi nisem vidil nič kakor oči svojega nasprotnika. Po sreči je ravno zapel kokot, in ko bi trenil, je zginil vampir.“

Te vrstice naj zadostijo, da spodbudim z njimi rodoljube, naj nabirajo z drugimi vred tudi pravlice o volkodlaku, ki so posebno spomina vredne; mislim, da še jih je med prostim ljudstvom obilo, tam pa tam z drugimi zmešanih.

Dosta dosta se je že pri drugih narodih o volkodlaku pisalo, tudi iz naših dežel je več takih pripovedek navedenih, *) le v slovenskih knjigah še nisem zadel na nje.

Da v nekterih krajih mrtvi ne trohnijo hitro v grobu, je resnica — menda vsakemu znana, pa vzroka tega so iskali in še iščejo učenjaki v razmerah kemičnih itd.

H koncu naj dodam še Puškinovo pesem, ki nam kaže, kje naj mnogokrat izvirká takih in enakih vraž iščemo.

*) Med mnogimi omenim le: Jos. Gorres-ovo „Mistik“, Misak, Pisal